

Seminář veřejné archeologie INNOVARCH, Kréta 8.–12. května 2017

V termínu 8.–12. května 2017 se na Krétě v Řecku uskutečnil intenzivní seminář na téma veřejné archeologie, který byl organizován Krétskou univerzitou v rámci projektu INNOVARCH (*Innovating Training Aims and Procedures for Public Archaeology*).

Projekt INNOVARCH představuje strategické partnerství čtyř evropských univerzit, jmenovitě Autonomní univerzity v Barceloně (Španělsko), Varšavské univerzity (Polsko), Univerzity Linného (Švédsko) a Krétské univerzity (Řecko). Projekt je realizován v rámci programu Erasmus+ a jeho cílem je prohloubení jak teoretických, tak praktických znalostí studentů participujících univerzit, a to konkrétně v oblasti veřejné archeologie. Za tímto účelem se osou projektu stala organizace čtyř krátkých seminářů. Ve Španělsku byl uskutečněn vůbec první z nich (duben 2016); na něj pak navázaly obdobné aktivity v Polsku (červen 2016) a ve Švédsku (listopad 2016).¹ Seminářů se zúčastnili studenti a akademické spolupracující vysokých škol. Letošního, řeckého semináře měl možnost se aktivně účastnit také autor této zprávy, toho času na studijním pobytu na Krétské univerzitě.

Program semináře byl zahájen v pondělí 8. května v centru FORTH (*Foundation for Research and Technology – Hellas*) v Heraklionu, kde si účastníci vyslechli blok prvních přednášek. První příspěvek, týkající se problematiky archeologické krajiny na příkladu minojských paláců, proslavil Dimitris Sfakianakis, jehož současné působíště je Archeologické muzeum v Heraklionu. Dimitris Sfakianakis

■ Obr. 1 Katerina Papamichelaki hovoří o Arthuru Evansovi a jeho zásazích na lokalitě Knossos. Foto L. Janeček.

poukázal na shodnou krajinou konfiguraci minojských center, načež byla otevřena zajímavá diskuse ohledně krajiny okolo Knossu. Tamní původní dispozice jsou dnes zakryty mnoha moderními zásahy, jako např. umělé vysazenými dřevinami, které historickou skutečnost návštěvníkovi zkreslují. Druhou přednášku pronesla Katerina Papamichelaki. Profesionální průvodkyně po athénských památkách představila tuto profesi „mediátora“ mezi archeology-profesionály a veřejností. Ve svém příspěvku volně navázala na předchozí diskusi, kdy uvedla, že stromy dnes sice nereflektují minulou skutečnost, zato však svými stíny poskytují pro mnohé návštěvníky jedinou oázu odpočinku. Poslední dva příspěvky přednesli pracovníci centra FORTH. Maria Theodoridou nejprve představila moderní informační technologie a jejich zapojení v archeologii. Ve stejném duchu s příklady aplikací a technologií vyvinutých laboratoří HCIL-ICS (*Human Computer Interaction Laboratory*) pokračoval Michalis Sifakis.

Odpolední program navázal na poslední přednášku. Uskutečnil se ve zmíněné

laboratoři centra FORTH, kde se zúčastnění seznámili s veškerými inovacemi uvedenými v posledním příspěvku přednáškového bloku. Technologie a jednotlivá zařízení byly prezentovány ve vztahu k archeologii. Všechny si mohli účastníci přímo vyzkoušet. Náhornou demonstrací tak technologové vysvětlili a ukázali, jakými způsoby lze obohatit muzejní expozice. Nejednoho z účastníků donutila návštěva laboratoře zapřemýšlet nad tím, že současná muzea takových moderních principů v expozicích nevyužívají dostatečně.

V úterý 9. května se těžištěm programu stala archeologická lokalita Knossos. Účastníky semináře lokalitou provedla Katerina Papamichelaki, která poskytla odborný výklad k archeologickému kontextu lokality, zároveň s tím ale i značně kritický komentář jednotlivých zásahů Arthura Evanse (obr. 1). Návštěva lokality se *de facto* stala velkou diskusí všech nad Evansovým (ne)přínosem. Ačkoliv veskrze všichni odsoudili Evansovu interpretaci paláce, sami museli uznat, že všudypřítomní turisté by zřejmě zastávali opačný názor. Na prstech jedné ruky mohli spočítat ty,

kteří se fotografovali s autentickými odhalenými archeologickými situacemi. Naopak fronty se stály na snímek s diskutovanou a zpochybňovanou freskou prince s liliovou korunou.

Odpolední program se přesunul do Archeologického muzea v Heraklionu. Tady pronesl Dimitris Sfakianakis úvodní slovo o minulosti a poslání muzea, nato si všichni účastníci semináře vyzkoušeli práci průvodce. Rozdělení do skupin mělo během pěti minut představit ostatním jednu konkrétní místnost a nejvýznamnější artefakt vystavený v ní. Posléze diskutovali novou zkušenost a též celkovou podobu expozice.

Ve středu 10. května se uskutečnila exkurze na lokalitu Spinalonga. Výjimečná lokalita s pravěkou, středověkou, ale i moderní historií je známá především kvůli své funkci v minulém století jako kolonie malomocných. Po lokalitě nás provedla trojice průvodců: architekt a sociální antropolog Maurice Born a dva archeologové Gogo Moshovi a Nikos Panoutopoulos, kteří působí na Eforátu pro prehistorické a klasické památky v regionu Lasithi. Účastníci byli seznámeni s neobvyklým konceptem správců lokality, který je založen na principu „nech být“. Na lokalitě se nerekonstruuji relikty původních struktur, ba ani neseče tráva, nekácí stromy, nebudují chodníky, nevymezují se trasy směru prohlídky atd. Návštěvník se tak seznamuje s minulostí lokality zblízka a podle svého uvážení. To, ale třeba i destruktivní zásahy po opuštění ostrova v 70. letech minulého století se staly

1 Pro více informací viz INNOVARCH. Take a look into INNOVARCH, <http://www.innovarchaeology.com/about-innovarch>, cit. 27. 8. 2017.

předmětem diskuse (**obr. 2**). Mnohé koloniální stavby byly tehdy zbourány s cílem „očistit“ lokalitu do její původní pevnostní podoby. Tehdejší přesvědčení je ale v rozporu se současným a také s tím, co nyní veřejnost chce poznávat, resp. za čím na Spinalongu jezdí.

Další stránky veřejné archeologie byly odpoledne diskutovány v prostorách hotelu *Blue Palace* spolu s představiteli místní správy a stakeholdery. Tématem byl vztah archeologické lokality a podnikatelů, resp. úřadů. Nejprve svůj úhel pohledu představila Agapi Sbokou, majitelka luxusního hotelu *Blue Palace*, který nepochybně těží z blízkosti lokality Spinalonga. Vztah a přístup úředníků ke kulturnímu dědictví poté přiblížil Antonis Zervos, starosta okresu Agios Nikolaos.

Předposlední den semináře se uskutečnil ve čtvrtek 11. května na lokalitě Eleutherna. Lokalita je od počátku výzkumů vlajkovou lodí Katedry historie a archeologie Krétské univerzity, která ji soustavně zkoumá. Veřejnosti byla přístupná několik dní před návštěvou posluchačů semináře. Lokalitou je provedl Kostas Markos, spolupracovník vedoucího výzkumu Nikose Stampolidise. Zpřístupněna je jen zastřešená část pohřebiště Orthi Petra, jehož koncepce prezentace je ojedinělá. Návštěvníci lokalitou procházejí po rampách po jejím obvodu a shlížejí na jednotlivé nálezy,

kteří byly ponechány *in situ*. Díky tomu si nemusejí kontexty nálezů představovat, vidí je přímo před sebou. Mohou tak poznat všechny typy pohřbů, jako např. pohřby ve skalní komoře, v *pithoi* anebo odkrytý pohřeb psa.

Posléze se účastníci semináře přesunuli do loni otevřeného muzea lokality. Moderní muzeum, které jako jedno z mála v Řecku popisuje minulost jedné konkrétní lokality, skýtá mnoho interaktivních prvků. Zajímavé byly také způsoby prezentace artefaktů, např. rekonstrukce pohřbu instalovaná ve vitríně nebo prezentace šperků na figurínách. Účastníci poznali nový přístup k archeologické muzejní expozici, který je zcela odlišný ve srovnání s koncepcí heraklionského muzea. Mimo to se diskutovalo též o umístění, dostupnosti a architektuře muzejní budovy (**obr. 3**).

Poslední den semináře začal v pátek 13. května v Archeologickém muzeu v Rethymnu. Nedávno reinstalované muzeum muselo opustit své původní prostory a nyní se těsní v o mnoho menším interiéru bývalého kostela. I přesto a s obdivem postihuje celou minulost okresu Rethymno od paleolitu až po turkokraci. Znovu tím byl posluchačům semináře poskytnut odlišný způsob prezentace archeologických nálezů. Po zhlédnutí expozice si mnozí z nich položili otázku, jestli je málo v tomto případě více, anebo ne.

Navazující program, blok tří přednášek, se uskutečnil v areálu univerzitního kampusu v Rethymnu. První z nich pronesla Eleni Aloupi-Siotis ze společnosti *Thetis Authentics* na téma tvorby suvenýrů s archeologickými náměty, pro Řecko tak typického fenoménu. Druhou z nich proslovala Maria Tryfinopoulou, která založila soukromou společnost průvodců *Dot2dot* po městě Soluni. O tom, do jaké míry se tím dá uživit a jaký je o takovou službu zájem, se diskutovalo po jejím příspěvku. Na závěr vystoupil Vasilis Ganiatsas z Národní technické univerzity v Athénách, který svou přednáškou, v níž zhodnotil kulturní dědictví výše zmiňovaných navštívených lokalit, seminář symbolicky uzavřel.

Program měl pro všechny účastníky jak z řad studentů, tak z řad akademiků velký přínos. Během celého týdne poznávali řecké, resp. krétské koncepce prezentace archeologického dědictví veřejnosti a navzájem srovnávali své domácí nebo osobní pohledy, přístupy a zkušenosti. Přínos semináře shledávám zejména v několika rovinách:

(1) Panely se zajímavými přednáškami byly v mnohém inspirativní a poukázaly na sporné momenty veřejné archeologie.

(2) Podnětné byly rovněž diskuse, které se od pronesených přednášek odvíjely. Zástupci čtyř evropských univerzit

zahrnutých do projektu vytvořili výjimečný a otevřený prostor pro diskusi. Účastí autora této zprávy, studenta Masarykovy univerzity, byla evropská různorodost rozšířena navíc i o český přístup. Společně byl vytvořen širší prostor pro komparaci názorů archeologů z různých částí Evropy. V mnohém se jejich názory shodovaly, v některých ohledech se naopak rozcházel.

(3) Program semináře byl nejenom v rukách archeologů, ale také jiných profesionálů. Podnětné bylo slyšet názory zastupce municipality, stakeholderů anebo průvodců. Jednalo se o jedinečnou příležitost setkat se s těmito profesemi a konfrontovat odborné názory s názory *de facto* laickými.

(4) Účastníci semináře během týdne intenzivně studovali řecký přístup k prezentaci archeologie veřejnosti. Každý z účastníků jej nepochybně konfrontoval se svým domácím. Tato sebereflexe a poznání určitě obohatily každého z nich.

(5) Díky intenzivnímu programu a také skupinovému pracím se seznámili studenti s vyučujícími a jinými studenty archeologie napříč Evropou. Tyto kontakty jsou pro všechny cenné.

Lukáš Janeček,
stipendista města Ostravy,
Ústav archeologie
a muzeologie FF,
Masarykova univerzita,
Brno

■ **Obr. 2** Diskuse účastníků semináře nad konceptem správy a restaurování lokality Spinalonga. Foto L. Janeček.

■ **Obr. 3** Diskuse účastníků semináře nad umístěním, dostupností a architektonickou podobou muzea v Eleutherně. Foto L. Janeček.